

Tóth Kálmán
tudományos munkatárs
NKE EJKK Politika- és Államelméleti Kutatóintézet

Anglofil kontextusok gróf Széchenyi István és Kis János szuperintendens levelezésében

A reformkori anglofília legnagyobb hatású képviselője, gróf Széchenyi István kapcsolati hálójának alakításában fontos szempontnak tűnik az általa követendő mintának tekintett brit kultúra ismerete és szeretete.

Kis János (1770–1846) költő, író, műfordító, dunántúli evangélikus szuperintendens már soproni diákkorában kapcsolatba került a Széchenyi-családdal, amikor Széchenyi Ferenc gróf a soproni líceumot meglátogató titkárán, Bárány Péteren keresztül értesült róla, hogy az akkor húsz esztendőes Kis *Herkules választása* címmel angol eredetiből magyarra fordította Lowth püspök *The Judgement of Hercules* című költeményét. A tudományok szeretete mellett tehát az angol nyelv és kultúra iránti közös érdeklődés játszott központi szerepet abban, hogy az idősebb Széchenyi felfigyeljen a tehetséges jobbágyszármazású diákra, akit anyagi támogatásban is részesített:

Kis János az 1840-es évek első felében írt *Emlékezéseiben* a következőket írja erről: „A’ buzgó hazafi az angolból fordítás említése által figyelmessé tétetvén elkéré azt, ’s grófja előtt, ki Cenkre ment, az úton elolvasá. A’ nem kevesebbé nemes szívű, mint bölcs gróf az ifjui igyekezetet méltányolván ’s a’ szerzőt serkenteni kívánván, [...] nekem irata, tisztázzam le a’ munkácskát ’s ajánljam fijának Lajosnak, ki ekkor alig leheté több tíz évesnél [...]. A’ dolog a’ magyar hirlapokban is kihirdetteté, ’s a’ nyomtatványok’ ára, mely akkori környülményeimhez’ képest szép summácskát tett nekem ajándékoztaték’ ’s minthogy épen akkor szándékoztam német ország’ valamelyik tudományos egyetemébe menni, szegény sorsom’ könnyebbítésére nagyon jó szolgálatot tevé.” (Kis 1845, 56–57.)

Kis *Emlékezéseinek* tanúsága szerint 1825-ben maga Széchenyi István kereste fel őt Sopronban, „beszélgetését az alkotandó tudós társaság felől kezdvén, ’s nemzetünk életébe vágó többféle eszméit nagy lelkesedéssel fejtegetvén, egyfelől bámulásra ragadott, másfelől az irói buzgalom’ még egészen ki nem aludt szikráját bennem jobban felélesztette ’s utóbb is többféleképp táplálta. [...] Nem sokára azután a’ Hitellel megajándékozván irántai tiszteletemet is, hazafiui érzelmeimet is csuda erővel elektrizálta. Hogy is ne elektrizálta volna? Az addig magyar könyvekben sehol nem találtathatott becses nézeteivel ’s tanácslásaival egyszerre más, miveltebb országba bájoltnak éreztem magamat.” (Kis 1846, 41–42.)

Az itt említett „miveltebb ország” anglofil kontextusai szorosan kapcsolódnak a csiszoltság diskurzusához, és Széchenyi Nagy-Britannia példájára alapozott mintakövető modernizációs programjához, vagyis a kifejezés egyszerre vonatkozik „Angolhonra” és a sikeres modernizáció eredményeként létrejövő jövőbeli Magyarországra. Széchenyi és Kis levélváltásából az 1827–1844 közötti időszakból Kistől 7, míg a gróftól csak egy 1831. október 10-én kelt levél maradt fenn. Előadásom az ebben a szövegtörzshez található gyakori anglofil vonatkozások számbavételére és kontextuális értelmezésére tesz kísérletet.